

Und heben unser Aug und Herz
zu dir in wahrer Reu und Schmerz
und suchen der Sünd Vergebung
und aller Strafen Linderung,

Die du verheissest gnädiglich
allen, die darum bitten dich
im Namen deins Sohns Jesu Christ,
der unser Heil und Fürsprech ist.

Drum kommen wir, o Herre Gott,
und klagen dir all unsre Not,
weil wir jetzt stehn verlassen gar
in grosser Trübsal und Gefahr.

Sieh nicht an unser Sünde gross,
Sprich uns derselb aus Gnaden los;
steh uns in unserm Elend bei,
mach uns von allen Plagen frei,

Aufdass von Herzen können
wir
nachmals mit Freuden danken dir,
gehorsam sein nach deinem Wort,
dich allzeit preisen hie und dort.

Och wplöffte wår ögon hierteligh
Till tigh med en san ånger och sorg
och sökiom syndzens förlåtelse
och alla plågors förmildelse.

Tij tu wtloffuer nådelig
Allom them nåd som bidia tigh
j tins sons Jesw christi namn
som er wår midlare och frelserma[n].

Tij komme wij nu o herre gud
och klage för tig och wår nod
tij wij ere helt (?) öffuer giffne
j stor fara och bedröffuelse.

See icke till wår misgerning stor
wthan förlåt henne aff tin nåd,
och stat oss ij wårt elende bij
och gör oss frå alla plågor frij.

På thet wij her effter aff hiertans
gru[n]d
må tig loffua ij allan stund
Tigh lijndandes effter tin ordh
och her prisa, och ij euighett. Amen.

Knut Peters.

Recensioner.

Liturgiskt.

Deutsches Brevier. Vollständige Übersetzung des Stundengebetes der römischen Kirche herausgegeben v. Dr. Johann Schenk. I, II. 44 + 972 + 120 s.; 976 + 108. Verlag Friedrich Pustet. Inb. RM. 10: 80 — 18.

Huru starkt intresset på romerskt håll för närvarande är för att föra kyrkans gudstjänster ut till hela folket kan man förstå av de förnäma upplagor av översättningar till tyskt modersmål av Brevarium, som från tid till tid utgivas. Vid sidan om

det för tio år sedan utgivna Laienbrevier, som närmast hade adress till akademisk publik, och det från Beuron redigerade Tagzeitenbuch des monastischen Breviers, sällar sig nu Schenks fullständig översättning till tyska av breviariet. Här meddelas alltså fullständigt alla dess bibliska läsningar och homilier, dess böner och hymner. Här gives därmed en utmärkt möjlighet för envar som behärskar det tyska språket att på det vederhäftigaste sätt få en introduktion i breviariböner. En kortfattat men god inledning ökar översättningens värde.

A. A.

The way in Prayer, Exercises in Meditation, Intercession and Worship. By the Author of »The Way». Mowbrays. 118 s.

Denna bok innehåller nittio meditationer, uppställda så, att de föra allt djupare in i själens värld och allt längre fram mot Guds tron. De äro uppdelade i tre avdelningar, den andra utmynnar i förböner, den tredje i tillbedjan. Före varje avdelning finnas korta, konkreta och ytterst värdefulla anvisningar om olika meditationsmetoder. Dessa anvisningar bliva, om de läsas noggrant och med eftertanke av en enastående betydelse för det andliga livet. Den innerliga och varmhjärtade tonen i förening med den sakligt klara framställningen gör att man läser dem både med uppbyggelse och behållning. Boken anbefalles varmt.

G. R.

Michael Bruce: The science of prayer. S. P. C. K. 134 s. 3/.

Denna lilla bok om bönen konst, som kallats en vetenskap, emedan man, såsom författaren framhåller måste behärska bönen teknik innan man kan utöva den såsom en andlig konst liksom man måste behärska musikens teknik, innan man kan göra den till en konst, är ganska ypperlig. Utan tvivel är intresset för bönböcker i vår kyrka levande, men man synes ännu föga känna till och öva vad man skulle kunna kalla den andliga bönen, bönen fri från böneformulär: meditation och kontemplation. I fråga om bönböcker vill anmälaren, när det gäller Svenska kyrkan, först av alla nämna Veckans Tideböner. De bilda den fasta ramen kring dagens olika delar. Men till denna liturgiska bön i kyrkans gemenskap bör föga sig

själens samvaro med Gud i meditationens eviga rymd. Och om denna art av bön undervisar denna bok enkelt klart och varmhjärtat. Den är just en sådan bok som vi, präster och lekmän, behöva. Den innehåller enkla ordningar för meditation, självavvärdande anvisningar, som vittna om stor människokänedom och människokärlek, och mycket goda uppslag. Den, som söker meditera utan att äga vägledning slutar snart, emedan han ej kan meditera. Med rätta säger författaren, som ej är präst utan biologisk vetenskapsman, att vi erhålla den bästa tänkbara intellektuella uppfostran i våra dagar, men att den andliga träningen, själens uppfostran och övning i sin förnämsta aktivitet, bönen, ej ligger i nivå med den intellektuella träningen. Särskilt när det gäller oss präster är denna sanning mycket allvarlig och gör studiet av denna nästan till en samvetsangelägenhet.

G. R.

Andreas Weissenböck: Sacra Musica, Lexikon der katholischen Kirchenmusik, 419 s. Verlag der Augustinus-Druckerei, Klosterneuburg, Wien.

Av vederhäftiga och väl uppställda uppslagsböcker, som under goda rubriker meddela fakta och litteraturanvisningar kan man ej få för mycket. För den gamla kyrkomusiken har intresset bland oss under sista tiden stigit. Nya termer, nya författarenamn, nya problem dyka därmed upp. Ett lexikon, som vägleder den studerande kan här vara till en stor hjälp. I detta stycke är här ovan upptagna lexikon, som i huvudsak tar sikte på den katolska kyrkomusiken, ytterst värdefullt. Det ger besked, knapphän-

digt såsom är nödvändigt i en uppslagsbok, över den gregorianska sångens elementer, men också om annan kyrkomusik, polyfon, klassisk och modern, om forskare på kyrkomusikens område (för Sverige t. ex. C.-A. Moberg). Naturligtvis blir i ett sådant arbete urvalet av namn och uppslagsord i viss mån godtyckligt och proportionerna mellan uppsatser ibland föga lyckade, men sådant kan svårigen undvikas.

A. A.

För orgel.

Generalbass — Choräle zusammengestellt und herausgegeben von Christhard Mahrenholz. Bärenreiter-Ausgabe 1220.

En värdefull och intressant samling, innehållande 72 koralmelodier med generalbas från 1600-talet samt början av 1700-talet. Ett studium är synnerligen givande för den, som intresserar sig för koralens utgestaltning och utveckling under nämnda tid.

A. R.

Hugo Distler: Kleine Orgelchoralbearbeitungen. Opus 8 III. Bärenreiter-Ausgabe 1222.

De tidigare utgivna orgelkompositionerna av Distler, opus 8 n:r 1 o. 2, voro större koralpartitor. Nu föreligger något, som kanske blir ännu mera välkommet: små koralförspel och partitor. I allmänhet äro de lättspelta, stilen är äkta distlersk och registreringsanvisningarna avse »der Kleinen Orgel in St. Jakobi — Lübeck». Säkert komma de att bli till stor glädje för vännerna av Distlers konst. Till bearbetningarna ha även fogats förslag till koralharmonisering

(»Sätze für das Gemeindechoralspiel») av stort intresse, även om man knappast skulle vilja rekommendera dem som förebilder åt vår koralkommitté.

A. R.

Kyrkokonst.

Gregor Paulsson: Italiensk renessans, 1—2. Bonniers konsthistoria, Stockholm 1938. Kr. 12: 50 pr del.

De sist utkomna delarna av Bonniers konsthistoria behandla 1400- och 1500-talens italienska konst och är författad av professor Gregor Paulsson. Värdigt ställas de vid sidan av Roosvals »Romansk konst», som förut i en anmälan i denna tidskrift betecknats som en europeiskt betydelsefull gärning i vår eljest rätt magra konstvetenskap. Hos Roosval låg tyngdpunkten på en ny gestaltning av stoffet, medan Paulssons framställning framför allt överraskar genom ypperliga bildanalyser. I inträngande och ofta rent av fascinerande interpretationer är han en mästare, vars konst man beundrade redan i hans Tanke och form (1932).

Den uppställning han ger av ämnet, avviker något från den sedvanliga, Med klar gestaltning av tidsmomenten och ett starkt betonande av den geografiska miljön blir utvecklingsbilden likväl tydligare än i den vanliga äldre handboksuppställningen. Man beundrar pregnansen i framställningen, som möjliggör en viss begränsning. Skildringarna av Leonardo i första bandet är beundransvärd trots sin knapphet liksom av Raffael och framför allt Michelangelo. I beskrivningen av den sistnämndes takmålning i Sixtinska kappellet har förf. icke tvekat att rätt utförligt referera Nesca Robbs nyligen publicerade studie över nypla-

tonismen under renässansen. Läsaren känner sig övertygad om riktigheten i tolkningen, som ger en delvis ny och fångslande synpunkt på problemet Michelangelo.

För denna tidskrifts läsare innehåller denna bok många värdefulla iakttagelser. Kyrkoarkitekturens utveckling får en klar belysning liksom den rika skulpturen i kyrkans tjänst. I framställningen av måleriets utveckling betonas huvudrubrikerna naturalism under 1400-talet och idealism under 1500-talet. Den ideala skildringen av yttervärlden under sistnämnda århundrades början undergår snart en förvandling. En andlig kris, som bl. a. leder till Tridentinska mötet, avsätter spår i konsten och tydligast i den religiösa. Paulsson har med stor förstående tolkat de egendomliga omvandlingar, som kunna följas hos sådana konstnärer som Pontormo, de talrika »passionsskulptörerna» i Emiliën, Federigo Barocci och Tintoretto. Efter att ha sökt erövra denna värld, sluta konstnärerna med att gripa efter det andliga, det övernaturliga.

Den stora och mönstergillt hållna konsthistoria, som här endast kunnat omnämnas på några rader, är gott och mycket rikt illustrerad och försedd med en förträfflig litteraturförteckning. *Bengt Cnattingius.*

Alfred Stange und Graf Wolff Metternich, Der Bassenheimer Reiter. Ludw. Röhrscheid Verlag, Bonn 1937.

För några år sedan påträffades i byn Bassenheim nära Koblenz en rytartatstaty, som var inmurad i den 1899 uppförda kyrkan, dit den hade räddats från en äldre kyrkobyggnad. En ung forskare, H. Schnitzler, som upptäckte den, har redan hunnit publicera resul-

tatet av sina forskningar rörande detta monument. En något utförligare och med förstklassiga bilder försedd publikation med ovanstående titel utgör en populär och välskriven introduktion till verket. Med denna upptäckt har Tyskland blivit ett stort konstverk rikare. Mästaren är ingen mindre än upphovsmannen till de fångslande skulpturerna i Naumbergerdomen. För den, som vill orientera sig i 1200-talets staufiska konst — en renässansrörelse lika mäktig som den italienska under 1400-talet — är denna skrift att varmt rekommendera.

Bengt Cnattingius.

C. G. Deise: Fabelwelt des Mittelalters. Rembrandt-Verlag G. M. B. H. Berlin 1937. Rm. 4:80.

Ett litet avsnitt av den överflödande rikedom på dekorativ, nästan liksom på lek utförda småskulptur, varav medeltidens konst överflödar, har publicerats i en lättläst framställning av C. G. Heise, huvudsakligen behandlande Lübecks insats. Man finner här icke så mycket en uttömmande förklaring på de ofta egendomliga bildernas betydelse som en redogörelse för deras konstnärliga sammanhang. Ofta nog stannar forskaren också i ovisshet om den ikonografiska betydelsen, och det räcker kanske att hänvisa till den helige Bernhards påpekande om bildernas meningslöshet. Men ibland kan man utan större svårighet finna mening och anda i dessa förvånansvärt levande bilder. Många djurframställningar antyda mänskliga karaktärs-egenskaper eller kampen mellan det goda och det onda. Som källor till de symboliserande framställningarna nämnas Davids psalmer och den redan på 200-talet kända Physiologus, en i folklig form utarbetad troslära, där

moraliska egenskaper förtydligas med hjälp av djurbilder. Många ämnen togos naturligtvis också ur populära djurfablar. I konsthistoriskt avseende äro sådana bilder betydelsefulla, ty de äro den bakport genom vilken folkliga föreställningar och småningom även världslighet trängde in i den kyrkliga konstens förut så exklusiva värld.

Heises skildring av detta förlopp är utomordentligt välskriven och underhållande. Reproduktionerna av de stundom fascinerande bildverken äro också förstklassiga.

Bengt Cnattingius.

Christliche Kunst in der Gegenwart.

Dargestellt von C. Gröber, E. Kirschbaum, Linus Bopp, Georg Lill. Freiburg i Br. 1938. Herder & C:o.

Ur katolsk synpunkt skärskådas den kristna konstens läge i vår tid i en skrift med ovannämnda titel. Den konstälskande ärkebiskopen i Freiburg i Br., Conrad Gröber, inleder med en tämligen mångordig och ganska vidhjärtad framställning om konstnärernas uppgifter och hämningar. Dr. E. Kirschbaum är författare till ett bidrag om det kyrkliga konstskapandets psykologi. Om den kyrkliga konstens teologi skriver professor Linus Bopp en mycket intressant och instruktiv artikel, som i korthet erinrar om att medeltidens kyrkokonst helt bygger på katolsk teologi, medan konstverksamheten efter tridentiska mötet även tjänar en slags »själavård». Konstnären skall också äga själasörjarens tvenne »ögon»: förmågan att se det eviga i tiden samt tiden ur evighetens synvinkel. Liturgin är alltid konstnärens inspirationskälla. I anmälares tycke är professor Georg Lills uppsats om det konstnärliga

bokens mest vägande bidrag. Med rätta hävdar han det individuella frihet och förfaller icke till den vanliga jämmern över bristande förmåga och kunskap hos konstnärerna. Snarare ser han svårigheten i en yttlig och förfädd uppfattning om konstens väsen, som spåras allmänt hos lekmannen — icke minst prästen — i våra dagar. Ett förtroendefullt samarbete i en stor uppgift är numera en sällsynthet.

De tänkvärda orden i Lills framställning förtjänar beaktas icke minst hos oss, och ärkebiskop Gröbers bok skulle därför kunna göra nytta även här.

Bengt Cnattingius.

Peter Halm: Altdeutsche Kupferstiche. Prestel-Verlag, Frankfurt a. M. Rm. 270.

Det välkända Prestel-Verlag har sedan länge ägnat sig huvudsakligen åt reproduktioner av teckningar, kopparstick och akvareller av världskonstens stora mästare. Det är anmälares angeläget att varmt rekommendera dessa, när det gäller att pryda ett hem, en kyrksal eller en församlingssal. Bland de på ett överlägset sätt reproducerade konstverken finnas många religiöst betonade bilder, som kunna komma i åtanke.

Vid sidan av denna verksamhet utgiver förlaget bl. a. serier av böcker om kopparstick och handteckningar. Firmans gedigna reproduktionsmetoder komma här fullt till sin rätt. Bland de senast utgivna vill anmälares fästa uppmärksamheten på ovannämnda lilla verk om den tyska kopparstickskonstens begynnelse från spelkortsmästarna till Dürer och Cranach. Verk av dessa och dem närstående mästare ha spelat en betydelsefull roll i den kristna konstens historia och komma alltid att fångas på grund av sin

innerlighet och varma känsla. På en kort och instruktiv inledning följa 65 förstklassigt reproducerade blad.

Bengt Cnattingius.

Carl Björkbom, Titelbladets historia. Stockholm 1937. Bröderna Lagerströms förlag. Kr. 5:—.

En kort men ytterst instruktiv framställning av titelbladets konstnärliga utvecklingshistoria sett ur typografisk synpunkt lämnas i ovannämnda bok, som utgivits i serien Nordisk boktryckarekonsts fackbibliotek. Man får följa dess uppkomst från en enkel rubriksammanställning till titelns varierade utsmyckningar, vilka betingats av de skiftande stilperioderna. Ett 50-tal illustrationer med förklarande text ge närmare besked om denna historia. Ett stort antal titelblad av kyrkliga och andra religiösa bokverk återfinnas här såsom Olaus Petris lilla postilla (Lübeck 1537), Gustav Vasas bibel (1541), som återgår bl. a. på första delen av Luthers övers. av Gamla testamentet (1523) och som sedan nyttjades till Johan III:s liturgi (1576), vidare den danska bibeln (1550) med sin dogmatiskt intressanta bildsammanställning (som inom parentes sagt är rätt otillfredställande förklarad, men vars innehåll är utförligt behandlad i Grohne, Die bremischen Truhen, 1936, rec. i h. 1 av denna tidskrift 1937). Barockens överlastade titelblad exemplifieras av bl. a. 1674 års svenska bibel och som prov på 1800-tals klassicismen visas J. O. Walins Religions-Tal (1825).

Den värdefulla boken om titelbladets historia är värd uppmärksamhet och förtjänar att läsas av alla, som intressera sig för värdiga och vackra boktryck.

Bengt Cnattingius.

Lilli Burger, Die Himmelskönigin der Apokalypse in der Kunst des Mittelalters. Junker u. Dünhaupt Verlag, Berlin 1937. RM. 6:—.

I serien »Neue deutsche Forschungen» har nyss utkommit en undersökning av himladrottningens ikonografi i den medeltida konsten. Utgångspunkten utgör Johannes vision i Uppenbarelseboken kap. 12 och de senantika religionsföreställningar, som stå i samband med denna. Ursprungligen återfinnes den i bild endast i sammanhängande serier, främst i illuminerade spanska handskrifter redan från 1700-talet. Med nyplatonismens renässans vid 1200-talets början få dessa bilder nytt innehåll, som tydligt spåras i framställningarna av Jesu födelse och Maria som Ecclesia. Nya teologiska och legendära föreställningar berika den genom Bernhard av Clairvaux allt mera populära bildframställningen, som på 1200-talet också får plastisk form (Magdeburg och Reims).

Att närmare ingå på denna förkännedom om den medeltida Mariakulten så värdefulla skrift är omöjligt. Den visar, kort sagt, på ett synnerligen intressant sätt det betydelsefulla sambandet mellan teologi, folkfromhet och bildkonst.

Bengt Cnattingius.

Meddelanden.

Den grafiska konflikten och dess efterverkningar har förorsakat detta

nummers försenade utgivande. Red. anhallen om benäget överseende.